

Dagens frågor

Harpsundsandan och EEC

Det är ingen hemlighet, att hr Erlander med åren blivit alltmera snarstucken. Efter den stora framgång, till vilken han ledde sitt parti vid de sista valen, har han, vilket kanske är naturligt, blivit mera irriterad av kritik än någonsin förr. Han reagerar olika, men alltid personligt. Antingen tar han fram den djupa brösttonen — den moraliska reaktionen — eller också kommer en sk studentikos snärt — den satiriska reaktionen.

När någon intervjuare i somras inför det socialdemokratiska, något rumphuggna mötet på Harpsund frågade hr Erlander, i vad mån Sveriges önskan att ingå i EEC nu blivit klargjord i Bryssel, svarade han genast att Sveriges ställning alltid varit klar, utom för den svenska oppositionspresen. Slängen var alldeles onödig. För de initierade var den chockerande. De vet ju, liksom statsministern gör det, att i Bryssel är man långt ifrån säker på vad den svenska regeringen egentligen menat med sin sk öppna ansökan.

Ty det står tyvärr klart, att hr Erlanders och hans regerings EEC-politik i sina stora drag hittills misslyckats. När regeringen först begärde association i stället för medlemskap, skedde detta under deklamationer om att Sverige i alliansfrihetens namn ej kunde acceptera Romfördraget. Detta är det politiska dokument, som med sin målsättning av europeiskt samarbete ligger till grund för EEC. Så småningom inträffade vad regeringen borde ha väntat. Det ekonomiska samarbetet sköts i förgrunden medan det politiska, som ännu inte är moget för förverkligande, mer eller mindre gömdes undan. En starkt bidragande orsak härtill var general de Gaulles tolkning av Romfördraget, vilken tydligen kunde ha blivit ett stöd för den svenska regeringen. Men detta stöd utnyttjades aldrig.

Regeringen har satsat på Nordek. Initia-

tivet var lovvärt. Men det har ej kunnat genomföras så snabbt som man hoppades, och fortsättningen är minst sagt osäker. Tydligen byggde förslagen på erfarenheten av den gemensamma nordiska förhandlingsdelegation, som fungerat bra i Genève. Nu är läget mera komplicerat. Framför allt har man i Sverige underskattat den misstro mot vår socialdemokratiska regering, som inte utan skäl förefinns i Danmark och särskilt i Norge. Radikaliseringen av den svenska ekonomiska politiken, liksom den politiska radikaliserings som man väntar av hr Erlanders efterträdare, bildar en dålig bakgrund för allt nordiskt samarbete. Och man har noga registrerat den regeringens självrådighet, som senast visade sig då den erkände Nordvietnam utan konsultationer med de nordiska regeringarna. Man är misstänksam mot fortsättningen.

Men det för vilket hr Erlander själv måste taga ansvaret är att han i sin lojalitet socialdemokrater emellan sammankopplat frågan om Sveriges inträde i EEC med Storbritanniens. De utbrott av förtjusning, som noterades i samband med general de Gaulles avgång, och de uttalanden som gjordes om att förhandlingsläget därmed skulle ha lättat, visar felbedömningens storlek. Ty visserligen kommer frågan om förutsättningarna för Storbritanniens inträde att tagas upp, kanske inte på allvar redan nu, men i varje fall 1970. De preliminära undersökningarna kommer att ta tid. Något avgörande före nästa höst är, som läget är i dag, inte att vänta. Orsaken är uppenbar. Regeringen Wilson kan ej gärna vara en tilldragande, kanske inte ens en acceptabel, fördragspartner för den franska regeringen. Därtill är tvivlet på hr Wilsons tillförlitlighet, och to m på sina håll förbittringen mot honom personligen, på franskt håll alltför stor.

Detta torde ha blivit uppenbart på Harpsund. Vad som skulle ha blivit den

stora avslutningen på hr Erlanders epok som socialdemokratisk ledare blev, vilket man för hans skull måste beklaga, ett misslyckande. Två av de inbjudna kom helt enkelt inte dit. Hr Wilson kom, men ovilligt och på dåligt humör. Han ville inte ens ro i hr Erlanders eka! Sist kom hr Willy Brandt från Västtyskland, och därmed demonstrerades vem som egentligen var den mest betydande gästen. Han kom dessutom från Paris, och han hade inga glada nyheter att berätta. Storbritannien kan ej vänta att dess EEC-ansökan skall behandlas på allvar, förrän hr Wilson besegrats i nästa val, troligen hösten 1970. Och sedan står Sverige helt isolerat.

Remiss till allmänheten

Folkpartiets samrådsgrupper har i somras presenterat två buketter radikala blomster — ett knippe idéer om Demokrati och medinflytande, ett annat om Konkurrens och balans. Synd bara att blomstren i så många fall är — förlåt uttrycket — vissna, eller blott består av stjälkarna.

Bland de bedagade rosorna finner man med häpnad (och icke utan rörelse) ett förslag att de statliga utredningarnas material skall utställas på "remiss till allmänheten". En av upplysningsradikalernas skönaste tankar — prövad i vårt land redan på 1740-talet liksom av kontinentens upplysta despoter, senare upptagen av de franska revolutionsmännen och 1809 års män i Sverige — har alltså tagits fram ur historiens museum över dödfödda hugskott. Preussens härskare resp Mirabeau och hans efterföljare hade visserligen högst olika motiv till idén att utställa lagförslag till remiss från upplysta medborgare. Men en erfarenhet fick despoter och revolutionärer gemensam. Det blev alltför få remissvar och sällan något av värde. Hade samrådsgruppen tänkt sig för — och sett på för-

slaget litet mera — kunde man ha kommit underfund med det enkla förhållandet, att lagförslag av någon större betydelse erbjuder så komplicerade problem att även den mest upplyste medborgare hesiterar att träda fram med konstruktiva detaljförslag. Det är ju det statsmakterna behöver — inte oartikulerade missnöjesskrin eller bifallsyttringar från professionella tyckare.

Samma lättvindiga tillyxande av ståndpunkter möter i en rad förslag på den ekonomiska politikens och skattepolitikens områden. Samrådsgruppen föreslår tex att de allmännyttiga stiftelserna inte skall få utöva rösträtt för de aktier de äger. Syftet skulle vara att minska den makt, som kapitalägandet ger. Har samrådsgruppen gjort klart för sig att den därmed trampat in i en problematik, som är ungefär lika central ur principiell synpunkt och lika svårlöst ur praktisk som tex frågan om indragning av oförtjänt markvärdestegring. Det minsta som kunnat begäras av gruppen hade varit att den försökt åstadkomma en klar principiell motivering och att den påvisat åtminstone några praktiska möjligheter att lösa de ytterst besvärliga juridiska problem, som förslaget aktualiserar. Om det nu är den sk storfinsans fjärrkontroll av företagen via stiftelser man vill komma åt, hur skall man tex göra med det otal allmännyttiga stiftelser, vars aktieinnehav grundas enbart på placeringsbehov och där önskemålet att utöva rösträtt helt enkelt beror på det legitima kravet att bevaka placeringen? Har gruppen förresten undersökt, om åtgärden skulle medföra nämnvärda förändringar av de företagsstyrelser, som man siktar på. Om icke, är den ett slag i luften — men likvisst ett slag i ansiktet på de familjer, som en gång skapade de välgörande eller vetenskapliga stiftelserna. Vad hindrar för den delen stiftelserna att övergå till annan juridisk arbetsform? Eftersom vi inte har

någon generell och tvingande lagstiftning om stiftelser kan dessa konstitueras och omkonstrueras från en dag till en annan. Tänker sig samrådsgruppen en retroaktiv lagstiftning riktad bara mot vissa bestämda stiftelser?

De båda samrådsgruppernas promemorior visar återigen hur splittringen inom oppositionen förlamar förmågan till konstruktivt arbete. Här sitter i alla de tre småpartierna på borgerlig sida välmenande programgrupper av frivilligt arbetande krafter. De skall med hjälp av tillfälliga sekreterarkrafter lösa samhällsproblemen. Vad de riskerar att misslyckas med var för sig borde kunna göras bättre genom samarbete. Då kunde vi också slippa en profilpolitik som är provokativ, därför att den är onyanserad eller sakligt innehållslös.

Hr Olhedes försvar

Hr Olhede har lämnat försvarsdepartementet, vars politiska matnyttighet för en framåtsträvande medlem av det enda rätta partiet han nu ansett vara uttömd. I avvakten på att han av sin vän hr Wickman skall befordras in i regeringskretsen har han satts att samordna de statliga företagen. Inom ledningarna för dessa är lyckokänslan begränsad. Men vem har sagt att lyckan skall vara fullständig i en ond värld, där det ännu finns kvar privata företagare, som får sina företag att gå med vinst?

Som en avslutning och redovisning för sitt fögderi har hr Olhede hållit ett föredrag i Oslo militære samfund, publicerat i dess tidskrift 1969/5. Det påstås handla om svensk försvarspolitik 1969—72. I själva verket handlar det om hur socialdemokraterna vill reducera försvaret under samma tid, om de fortfarande får råda. Men inte ens de, inte ens hr Olhede med sina från sin företrädare ärvda säkerhetspolitiska s k tänkare, kan veta hur försvars-

politiken verkligen kommer att utveckla sig. Andra makter än vår socialdemokratiska regering — och sådana finns — påverkar skeendet i världen. Önsketänkande är en dålig grund att bygga på.

Hr Olhede har rätt i en del av vad han sagt. Riskerna förefaller små för att Sverige, särskilt i inledningsskedet till ett krig, skulle anfallas med kärnvapen. De makter som innehar sådana vapen har visat sig vara alltmera angelägna att inte begagna dem. Kärnvapnen får balansera varandra på båda sidor. De konventionella vapnen utnyttjas, så som skett i Vietnam, trots att kärnvapnen kanske på ett tidigt stadium skulle ha kunnat avgöra kriget. Om de inte ens där satts in, är det än mindre sannolikt att så frivilligt skulle ske i Europa.

Men hr Olhede drar inte ut konsekvenserna av sitt resonemang. Om ett angrepp riktades mot Sverige t ex österifrån i samband med krav på kontroll av Nordkalotten, och om därvid kärnvapen kom till användning, kunde vi omedelbart räkna med i varje fall indirekt hjälp västerifrån. NATO skulle nämligen bli hotat. Om samma angrepp utförs med konventionella vapen, och kanske under betoning av att det endast blir ett lokalt och begränsat hot, då kan vi ej räkna med hjälp. Ty, för att fasthålla vid samma exempel, under senare år har regeringen och särskilt den tilltänkte regeringschefen demonstrativt avböjt allt samförstånd västerut. Med i förväg avtalad hjälp kan och vill vi inte räkna. Vi står alltså mera ensamma än någonsin. Konsekvenserna av regeringens politik borde vara att vi skulle stärka vårt försvar, inte försvaga det.

Att en försvagning pågår kan ingen advokatyr dölja. Hr Olhede måste föreställa sig att hans norska åhörare saknar reflexionsförmåga. Samtidigt som han vågar påstå att försvaret ej kommer att försvagas under den tid, försvarsbeslutet gäl-

ler, dvs fram till 1972, publicerar han siffrorna för varje budgetår. Av dem framgår bland annat, liksom av hr Olhedes egna ord, att utvecklingskostnader av samma storleksordning som hittills för nya vapen och vapensystem inte finns beräknade för perioden. Skulle inte redan detta vara en försvagning? Eller innebär inte nedläggandet av ett par flygflottiljer en försvagning? Eller försvagas inte försvaret då vi köper materiel som måste läggas i lager, därför att pengarna inte räcker för att använda den? Exempelen kan mångfaldigas.

I utlandet vet man naturligtvis vad som med accelererad hastighet sker med svenskt

försvar, nämligen att vi i huvudsak sliter på vad vi redan har. Detta kan inte täckas med fraser, som används för att förvända blicken på folk här hemma. Regeringen skulle ha stått starkare även gentemot utlandet, om den öppet förklarat att den nu låter både försvarets kostnadsnivå och effektivitet gå ned, därför att den av något skäl finner detta vara politiskt lämpligt.

Dimbildningen kring försvarskostnaderna hjälper oss inte. Lika litet hjälper det när hr Olhede inför en häpnande omvärld meddelar, att ett enda anslag i alla fall tillkommit i år, inte mindre än 30 miljoner kronor — till inbrottskydd.

Reagerar Ni på venstervridningen?

I Morgenbladet finner De saklig orientering om begivenhetene i Norden og Verden — fakta som ingen annen skandinavisk avis gir.

Bli informert De også!

Skriv til Morgenbladet, som i år feirer 150 års jubileum, og tegn et årsabonnement, pris sv. kr. 215.
Vår adresse er: Postboks 86, Sentrum, Oslo 1.

MORGENBLADET - avisen med mening

Vänsterns Frihetsgudinna